

KUZUBAŞ, Muhammet (2003). “Ortaöğretimde Divan Edebiyatı Metinlerini Neden ve Nasıl Öğretmeliyiz?”, *Ortaöğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun.

ORTAÖĞRETİMDE DİVAN EDEBİYATI METİNLERİNİ NEDEN VE NASIL ÖĞRETMELİYİZ?

13. yüzyıl ile 19. yüzyıl arasında varlığını sürdüren, Klasik Türk Edebiyatı, Eski Türk Edebiyatı, İslami Devir Türk Edebiyatı, İslami Edebiyat vb. adlarla nitelendirilen ve daha çok Divan Edebiyatı adıyla bilinen edebiyat, aradan yüz elli yılı aşkın bir zaman geçmesine rağmen hala tartışılmaktadır. Bir yandan Divan Edebiyatı’na olan ilginin artmasıyla birlikte Divan Edebiyatı metinleri üzerine pek çok araştırma ve inceleme yapılıp, kitaplar yayımlanırken, diğer yandan da bu edebiyatın günümüz insanıyla doğrudan bir ilgisinin bulunmadığı, günümüz insanına hitap etmediği ve özellikle gençlerin bu edebiyatı anlamakta güçlük çektikleri vb. iddialarla ortaöğretimde öğretilmemesi gerektiği şeklinde görüşler ileri sürülmeye başlanmıştır.

Ortaöğretimde Divan Edebiyatı öğretimi deyince ilk olarak “Gerçekten Divan Edebiyatı’nı öğrencilerimize öğretmeli miyiz? Öğretmeli isek neden öğretmeliyiz? Ortaöğretim sürecinde Divan Edebiyatı’nı öğrenmeleri öğrencilerimize ne kazandırır ya da ne kaybettirir? Divan Edebiyatı’nın yüz elli yıl öncesinde sona erdiği ve günümüzde bir Divan şairinin yetişmediği düşüncesinden hareketle, bu edebiyatı bütünüyle kültür ve edebiyat dünyamızdan atmak doğru mudur?” gibi sorular akla gelmektedir.

Bu sorulara tarafsız bir yanıt verebilmek için öncelikle bütün önyargılardan sıyrılarak Divan Edebiyatı’nı tanımaya çalışmamız gerekmektedir. Divan Edebiyatı’nı gerçek kimliğiyle tanımadığımız ve öğrencilerimize tanıtmadığımız için, bu tür sorularla karşılaşmamız doğaldır. Çünkü insan, genellikle tanımadığına karşı önyargı ile yaklaşır, tarafsız bir değerlendirme yapamaz. Divan Edebiyatı nedir? Sanırım bütün sorun Divan Edebiyatı’nı

KUZUBAŞ, Muhammet (2003). “Ortaöğretimde Divan Edebiyatı Metinlerini Neden ve Nasıl Öğretmeliyiz?”, *Ortaöğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun.

olduğundan farklı algılamamızdan kaynaklanmaktadır. Divan Edebiyatı'nın ne olduğunu ortaya koymamız, onu neden ve nasıl öğretmemiz gerektiği konusunda da belirli bir düşünce sahibi olmamızı sağlayacaktır.

Bugün edebiyatla iç içe olmayan insanlara “Divan Edebiyatı size ne anımsatıyor?” diye bir soru yöneltsek büyük çoğunluğundan alacağımız yanıt, “failatün failatün” olacaktır. Maalesef, kimileri, Divan Edebiyatı'nı aruzdan ibaret sanırlar. Oysa aruz, Divan Edebiyatı'nda ahengi sağlamaya yarayan bir araçtır. Bunun dışında bir değeri yoktur. Aruzun, Divan Edebiyatı'nı öğrenmenin tek şartıymış gibi algılanmasının en önemli sorumluları kuşkusuz ki öğreticilerdir. Derslerde, bir şiirin aruz ölçüsünün nasıl bulunacağı konusunda yeterli açıklamaları yaparak öğrenimi kolaylaştırmayıp, sınavlarda şiirin aruz ölçüsünü bulamayan öğrencilere zayıf not vermek, tutarlı bir davranış olmasa gerek. Bu tutum, öğrencilerin, Divan Edebiyatı'nı aruzdan ibaret bir öcü gibi algılamalarını sağlamaktan başka bir işe yaramayacaktır. Aruz, Divan Edebiyatı'nı öğrenmenin tek koşuluymuş gibi gösterilmemelidir. Öğrencilerin, aruzun, ahengi sağlamada bir araç olduğunu kavramaları, belli başlı aruz kalıpları hakkında az veya çok bilgi sahibi olmaları ve bir İstiklâl Marşı'nda hece ölçüsü arayacak kadar garip bir duruma düşmemeleri yeterlidir. Önemli olan aruza Divan Edebiyatı'nın kapısında bekleyen bir canavar süsü vermemektir. Çünkü Divan Edebiyatı o kadar geniş bir denizdir ki, aruz, o denizin içindeki bir damlacık konumundadır.

Divan Edebiyatı'nın anlaşılmasında ve anlatılmasında zorluklara neden olan bir konu da dildir. Divan Edebiyatı metinlerinde kullanılan dil, günümüzde kullanılan dile göre oldukça ağırdır. Ancak, dilinin ağır olmasının Divan Edebiyatı metinlerinin anlaşılmasını etkilediği gerçeğinden yola çıkarak, öğretilmemesi düşüncesini ileri sürmek kolaycılığa kaçmak olur. Divan Edebiyatı metinlerinde özellikle Arapça ve Farsça sözcüklerin yoğun olarak kullanılmış olması onu dışlamamızı gerektirmez. Çünkü Divan Edebiyatı metinlerinde geçen ve bugün bize yabancı gelen pek çok sözcük, o günün günlük yaşamında zaten kullanılan sözcüklerdir. Bir çok Divan şairi de halkın içinden yetişmiştir. O dönemin halkının da kültür seviyesi oldukça yüksektir. Divan Edebiyatı ürünleri,

KUZUBAŞ, Muhammet (2003). “Ortaöğretimde Divan Edebiyatı Metinlerini Neden ve Nasıl Öğretmeliyiz?”, *Ortaöğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun.

çarşıda, pazarda, sokakta, çeşitli aile toplantılarında ve dini merasimlerde, halk tarafından okunurdu. Sözelimi, Süleyman Çelebi'nin mevlid adlı mesnevisini, biz pek çok yerini anlamasak bile, o dönemin halkı anlıyordu ve bugün Anadolu'nun hemen her yöresinde olduğu gibi özel merasimlerde belirli bir musiki eşliğinde okumaktaydı.

Divan Edebiyatı'nın halk tarafından ne kadar benimsendiğini ortaya koyan bir örnek anlatmak isterim. İki tane şair, pazarda gezerlerken, çevresine vatandaşların toplandığı bir hokkabazın bu şairlerden birinin şiirini okuduğunu ve halkın da büyük bir dikkatle onu izlediğini görürler. Şiiri okunan şair, gururla “Görüyor musun, benim şiirlerimin ta nerelere kadar yayıldığını? deyince diğeri: “Haklısın üstad! Pazardaki hokkabazlar da olmasa, senin şiirini başka kim okurdu ki?” diye yanıt verir.

Gerçekten de Divan Edebiyatı, halkın da büyük bir beğeniyle okuduğu bir edebiyattı. Bu gün hangi günümüz şairin şiiri pazarlarda okunuyor? Bırakın lise son sınıf öğrencilerimizi, üniversite öğrencilerimiz bile bir Divan Edebiyatı metnini yorumlamakta güçlük çekiyor ve kavrayamıyorsa, bunun sorumlusu Divan şairleri değildir. Aslında sorumlular, öğrencilere bu kadar sığ bir sözcük dağarcığı sunan, onları yorum ve kavrama yeteneklerinin ön plana alındığı bir öğretim anlayışı yerine ezberci bir öğretim anlayışıyla yetiştiren biz öğreticilerdir. Daha ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerine yabancı dil dersleri verebiliyorsak, en azından lise öğrencilerine de Divan Edebiyatı'nı anlamaları için gerekli sözcükleri ve kavramları da öğretmeye çalışmalıyız. Yani, öğrencilerin sözcük dağarcıklarını geliştirmek en önemli görevlerimizden olmalıdır. Çünkü, insan sözcüklerle düşünür. Bir insanın sözcük dağarcığı ne kadar geniş ise, düşünce ufku o denli gelişir; konuları kavraması, olaylara bakışı o kadar değişir. Dil, sürekli değişim ve gelişim içerisindedir. Belki elli yıl sonra yetişecek nesiller, bizim bugün kullandığımız dilin, ağır bir dil olduğunu söyleyeceklerdir. Bugün, Şekspir'in dili İngiliz gençlerine, Victor Hugo'nun dili Fransız gençlerine ve Gogol'un dili Rus gençlerine ağır gelse de onlar bu sanatçıları severek okurlar. Türk gençleri neden Fuzuli'yi, Nedim'i severek okumasın? Şekspir'in, Hugo'nun

KUZUBAŞ, Muhammet (2003). “Ortaöğretimde Divan Edebiyatı Metinlerini Neden ve Nasıl Öğretmeliyiz?”, *Ortaöğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun.

ve Gogol’un dili bugün o ülkelerde konuşulan dilden yer yer farklılık gösterse de onlar kendi sanatçıları dilinden dolayı okumama gibi bir duruma düşmezler. Bu nedenle, çözüm kolaycılığa kaçarak Divan Edebiyatı’nı dilinin ağırlığını bahane ederek bir kenara atmak değildir. Yapılması gereken, öğrencilerimizin sözcük dağarcıklarını geliştirici çalışmalar yapmak ve bütünüyle yabancı sözcüklerle dolu metinler yerine sıkıcılığı engellemek, öğrencilerin metinleri anlamalarını kolaylaştırmak için daha sade metinler seçmektir.

Divan Edebiyatı metinlerinin anlaşılmasının başka bir nedeni olarak ileri sürülen düşünce de, Divan Edebiyatı’nın bütünüyle hayallere yer veren soyut bir edebiyat olduğudur. Toplum yaşamını yansıtmayan, topluma yarar sağlamayan, sadece sanat kaygısıyla yazılmış şiirlerin öğrencilerimizin kültür dünyalarına hiçbir şey kazandırmayacağı düşüncesiyle Divan Edebiyatı metinlerinin öğretilmemesi gerektiği biçimindeki iddia, Divan Edebiyatı’na ve Divan şairlerine karşı yapılan büyük bir haksızlıktır. Sağlıklı bir dayanağı olmayan bu iddia, bütünüyle, Divan Edebiyatı’nı gerçek kimliğiyle tanımamaktan kaynaklanmaktadır. Divan Edebiyatı nedir ve neyi anlatır?

Divan Edebiyatı, bütünüyle soyut bir edebiyat değildir. Genellikle, soyutla somutu iç içe işler. Soyutu somutla anlatır. Örneğin şair:

Hüsn deryâsında canlar mevc urur mâhî gibi

Her taraftan ağ atar bu kâkül-i pîçân ana (Ahmed Paşa)

beyitinde “Gönlüm güzellik denizinde balık gibi dolaşırken, sevgilin kıvrım kıvrım saçı da bir ağ gibi onu avlar.” derken, gönlünü balığa; sevgilinin saçını da ağa benzetir ve sevgilisi ile arasındaki durumu, günlük yaşamda karşılaşılabilecek bir av yöntemi ile anlatmaktadır.

Divan Edebiyatı’nda -özellikle gazellerde ve kimi mesnevilerde- işlenen en önemli konu aşktır. Bu nedenle aşk ile yeni yeni tanışan ve (aşkın yaşı olmaz ama) aşk duygusunu yoğun olarak yaşayan gençlerimiz ile aşkı anlatan Divan Edebiyatı arasında büyük bir ortak nokta vardır. Bu nedenle arabesk şarkıların kültürü ile zihinlerini meşgul eden gençlerimiz, aşkı ve aşkın sonucu olarak ortaya

KUZUBAŞ, Muhammet (2003). “Ortaöğretimde Divan Edebiyatı Metinlerini Neden ve Nasıl Öğretmeliyiz?”, *Ortaöğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun.

çıkan ıstırabı en güzel bir biçimde anlatan Divan Edebiyatı’na ilgi duymamaları söz konusu olamaz.

Bende Mecnun’dan füzûn aşıklık isti’dadı var

Aşık-ı sadık menem Mecnûn’un ancak adı var

“Bendeki aşıklık yeteneği Mecnun’dan daha fazladır. Biz burada aşktan harap olmuşken, insanlar benim aşkıma görmüyor, Mecnun’dan söz ediyor.” diyen bir şairle, aşkının büyüklüğünü anlatmaya çalışan bir genç neden anlaşmasın.

Zülfün görenlerin bahtı siyah olurmuş

Tek zülfünü göreydim siyah olaydı bahtım (Nevres-i Kadim)

diyene bir şairle sevgilisini görmek için pek çok şeyini feda etmeye hazır bir gencimizin paylaşabilecekleri bir şeyler yok mu?

Gamun pinhan dutardım ben dediler yâre kıl rûşen

Desem ol bî-vefâ bilmem inanır mı inanmaz mı

“Aşkından dolayı çektiğim dertleri gizler, yâre söylemezdim. Bana, git yârine dardını söyle, dediler. Acep yâre söylesem aşkımdan dolayı gam çektiğime inanır da bize iltifat eder mi” düşüncesiyle sevgilisine ilan-ı aşk etmekten çekinen şair gibi, gençlerimiz içerisinde aynı sıkıntıyı yaşayan kim bilir kaç kişi var? Bir genç, aşka bu kadar önem veren bir edebiyatı neden sevmesin?

Her edebiyat, az veya çok içinde yaşadığı toplumun izlerini yansıtır. Ama, pek az edebiyat, Divan Edebiyatı kadar, dönemine ışık tutar. Bir başka deyişle Divan Edebiyatı kadar yaşadığı toplumdaki ilham alan çok az edebiyat vardır. Divan Edebiyatı’nın altyapısı çok geniştir. Bu altyapının içinde, Kuran, hadis, tefsir, fıkıh, peygamberler tarihi gibi dini içerikli kaynaklarla birlikte, atasözleri, deyimler, çeşitli inanış ve uygulamalar, örf, adet ve gelenekler vardır. Bu nedenle Divan Edebiyatı, Osmanlı toplumunun yaşamını, adet ve inanışlarını, duyuş ve düşünüş biçimlerini öğrenmemizde büyük önem taşır. “Atalarımızla ilgili saydığımız özellikleri bilmemiz gerekir mi?” biçiminde bir düşünce içerisinde olabiliriz. Fakat unutmamalıyız ki, güçlü bir millet olmanın yolu köklü bir

KUZUBAŞ, Muhammet (2003). “Ortaöğretimde Divan Edebiyatı Metinlerini Neden ve Nasıl Öğretmeliyiz?”, *Ortaöğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun.

geçmişe ve bu köklü geçmişe ait kültürel bilgilere sahip olmaktan geçer. Çünkü, geçmişte yaşananların çeşitli yönleriyle bilinmesi, gerek bireysel gerekse toplumsal yaşamda karşılaşılabilecek durumlarda daha sağlıklı karar verme olanağı sağlayacaktır. Geçmişini bilmeyen toplumların gelecekleri parlak değildir. Geçmişini tanımak, sağlıklı bir biçimde geleceğe açılmanın da değişmez koşullarındandır. Yenileşme adına, eskiye bütünüyle sırtımızı dönmemiz ne kadar doğrudur? Sözelimi, 21. yüzyılda yaşayan insanlar olarak geçmiş yüzyıllarda dünyada ne gibi siyasi, ekonomik ve toplumsal değişimler olduğunun bizi ilgilendirmediğini ileri sürerek; bütün tarihi, ekonomik ve sosyolojik kitapları bir kenara atamayacağımız gibi, üç-beş yüzyıl önce yaşamış atalarımızın kültürünü de hiçe sayamayız. Nasıl atalarımızın Orta Asyalardan gelerek Bizans yurdunu Türk yurduna çevirmelerini kabul edip, canlarını feda ederek bıraktıkları bu topraklar üzerinde keyfimizce yaşamasını biliyorsak onların kültürel miraslarına neden sahip çıkmayı ve öğrencilerimize öğretmeyi gereksiz sayıyoruz. Atalarımızın bize bıraktığı mirasın içinde sadece toprak parçası yoktur. O toprak parçasını vatan haline getiren birtakım kültürel öğeler vardır. Bu kültürel öğeleri bir kenara atmayı yeni nesillerin öğrenmelerini ve onlardan ibret almalarını sağlamalıyız. Divan Edebiyatı da bu kültürün yeni nesillere aktarımında çok önemli bir araçtır. Çünkü Divan Edebiyatı metinlerinde dönemin toplum yaşamıyla ilgili bir çok ipucu vardır. Divan Edebiyatı’nda pek çok yapıt –özellikle mesneviler- yazıldığı dönemin olaylarına ışık tutarlar. Çeşitli savaşları anlatan gazavâtnâmeler ve zafernameler, düğünleri anlatan sûrnâmeler, devlet büyüklerine yazılan kasideler, dönemin toplum yaşamını öğrenmemiz açısından önemlidir. Örneğin, öyle savaş sahneleri vardır ki, tarih dersinde bile yararlanılabilecek nitelikte canlı betimlemeler içerir. Fuzûlî’nin kendisine bağlanan aylığı alamaması üzerine yazdığı şikayetnâme, dönemin özellikle merkezden uzak bölgelerdeki devlet dairelerinin genel durumunu anlatması bakımından önemlidir. Fuzûlî’nin “Selam verdim rüşvet değildir deyu almadılar” sözünü okuyunca bir an Fuzuli ile aynı çağda yaşadığımızı düşünmez misiniz?

KUZUBAŞ, Muhammet (2003). “Ortaöğretimde Divan Edebiyatı Metinlerini Neden ve Nasıl Öğretmeliyiz?”, *Ortaöğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun.

Bir başka şair, elinde altınla devlet dairesine giden birisinin görüşmek istediği kişiyle hemen görüştürüldüğünü, eli boş gidenlerin ise aradığı kişinin uyuduğu söylenerek nasıl geri gönderildiğini şöyle şiire döker:

Eline zer alıp varsan efendi gel buyur derler

Tehî-dest olsan ammâ kim efendiyi uyur dirler (Andelibî)

“Eline altın alıp gitsen, buyur efendim diye karşılarlar. Yok eğer elin boş gidersen, içerideki efendiyi uyur derler, seni geri gönderirler.”

Divan şairleri, toplum yaşamını şiire yansıtma konusunda son derece ustadırlar. Gözleledikleri sosyal aksaklıkları, sorumluluk sahibi olması gereken kişilerin içine düştükleri yanlışlıkları “Akıllı olan edebi edepsizlerden öğrenir” düşüncesiyle bizlere öğütler verirler.

Divan Edebiyatı metinlerinin dönemin toplum yaşamını yansıtan yönünü ortaya koyacak bir başka beyit üzerinde durmak istiyorum:

Aceb mi aşkın ile dil garîk-i eşk olsa

Şarap destilerin cûybâra saklarlar (Aşkî)

Beyitin anlamı şöyledir: “Gönül, senin aşkının verdiği sıkıntılarla gözyaşları içinde olsa buna şaşılır mı? Zaten şarap testisini de ırmağa saklarlar.”

Beyitte dil, yani gönül şarap testisine, eşk yani gözyaşı da ırmağa benzetilmiştir. Şair, aşkı yüzünden o kadar çok gözyaşı dökmüştür ki, gönlü, gözyaşlarının oluşturduğu ırmağın içinde kalmıştır. İkinci dizede (*Şarap destilerin cûybâra saklarlar*) önemli bir geleneğe işaret edilmektedir. Eğlence meclisleri genellikle ırmak kenarlarında yapılır. Şarap testileri de bu ırmağa saklanır. Bunun nedenlerinden birisi şarabın soğumasıdır, diğeri içki yasağının olduğu dönemlerde şarabın açıkça içilememesidir. İçki meclisindekiler testiden biraz şarap alırlar ve daha sonra testiye tekrar ırmağa saklarlar.¹ Toplumun her kesimden insanının başından geçen olayları bu denli konu edinen bir edebiyatın toplum yaşamından uzak olduğunu söyleyerek gereksiz olduğunu iddia etmek düşündürücüdür.

¹ İskender PALA, *Divan Şiiri İrsal-i Mesel Hayat ve Gelenek*, Tarih ve Toplum, Kasım1993, sayı 119.

KUZUBAŞ, Muhammet (2003). “Ortaöğretimde Divan Edebiyatı Metinlerini Neden ve Nasıl Öğretmeliyiz?”, *Ortaöğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun.

Verdiğimiz örneklerden de anlaşılacağı üzere, Divan şairleri iddia edildiği gibi saray şairi değildir. Elbette içlerinde sarayda yaşamış olanları vardır. Ancak bunu genellemek haksızlık olur. Şairlerin mesleki konumları incelendiğinde toplumun hemen her tabakasından Divan şairinin olduğu görülür. Sayıları üç binin üzerinde olan Divan şairlerinin içerisinde padişah, şeyhülislam ve kadı gibi devlet adamlarının yanında, ayakkabıcı, kasap, helvacı, marangoz ve terzi olan şairler de vardır.² Bu şairlerin şiirlerinde işledikleri konular yetişme ortamlarına ve kültürlerine göre değişmektedir. Şaşırtıcı olan bir gerçek de şudur ki, bizim anlamakta zorlandığımız Divan Edebiyatı içerisinde pek çok ümmî yani okuma-yazma bilmeyen şair vardır (Enverî gibi). O dönemin okuma-yazma bilmeyen insanları dahi bugün anlayamadığımızı iddia ettiğimiz bu şiirleri yazabiliyorlarsa burada garip bir durum söz konusudur. Kusuru biraz da kendimizde aramamız ve vicdanımızı “Divan şiirimi çok ağır, yoksa biz mi Divan şiirinin yanında hafifiz” biçiminde sorgulamamız gerekir.

Divan Edebiyatı metinlerinde, öğrencilerimize anlatabileceğimiz o kadar çok güzellikler vardır ki, üç yıllık lise öğrenimi bunları anlatmaya yetmez. O nedenle dersi sıkıcı hale getirdiğine inanılan metinler yerine öğrencilerin kültür dünyalarını zenginleştirebilecek, yorum ve anlayış yeteneklerini geliştirebilecek, yeri geldiğinde günlük konuşmalarında yararlanabilecekleri metinler üzerinde durmak daha uygun bir davranış olacaktır. Bu tür beyitlere bir örnek vermek istiyorum:

Eylesen tûtîye, ta'lîm-i edâ-yı kelîmât

Sözü insan olur amma özü insan olmaz (Fuzuli)

Önce beyitin anlamını verelim. “Papağana, konuşmayı öğretebilirsin; papağan, insan gibi konuşabilir. Ancak her ne kadar güzel konuşsa da onun özü insan değildir.” Derste, beyitin bilinmeyen sözcüklerinin anlamları verildikten sonra, öğrenciler bu beyit üzerinde düşünmeye çağırabilir. Öğrenci, bilmediği sözcükleri yerine koyacak, sözcükler arasında bağ kurmak için uğraşacak, bu sözcükleri nasıl anlamlı bir cümle haline getirebilirim diye düşünecek, anlamlı bir

² Mustafa İSEN, *Divan Şairlerinin Mesleki Konumları*, Tarih ve Toplum, Mart 1990, sayı 75.

KUZUBAŞ, Muhammet (2003). “Ortaöğretimde Divan Edebiyatı Metinlerini Neden ve Nasıl Öğretmeliyiz?”, *Ortaöğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun.

hale gelen cümleler üzerinde de yorumlar yapacaktır. Bir beyit aracılığıyla, öğrencinin hem sözcük dağarcığı, hem de anlama ve yorum yeteneği gelişecektir. Bu beyiti öğrenen öğrenci, beyitten kendisine bir ders çıkaracak, günlük konuşmalarında veya yazdığı bir kompozisyonda yeri geldiği zaman kullanacaktır.

Divan Edebiyatı kültürünü sevdirmenin yollarından birisi de Divan şairlerini tanıtmaktır. Divan şairlerinin de her insan gibi özel yaşamları ve özel yaşamlarında karşılaştıkları kâh güldüren kâh düşündüren olaylar vardır. Derslerde bu olaylardan da yeri geldiğinde söz etmek gerekir. Bu konuyla ilgili birkaç örnek olay anlatalım:

Divan Edebiyatı’nda insanların beden yapısından yola çıkarak nasıl bir karaktere sahip olduklarını anlatan kıyafetname adıyla küçük manzumeler kaleme alınırdı. Kıyafetnameler içerisinde en ünlü olanı Erzurumlu İbrahim Hakkı’nın yazdığı Kıyafetname’dir. Anlatacağımız olay, İbrahim Hakkı’nın Kıyafetname’si ile ilgilidir. İbrahim Hakkı yolculuğa çıktığı sırada bir kasabaya uğrar. Kasabanın ileri gelenlerinden birisi atının dizginlerine yapışır ve kendi konağında kalması konusunda bir hayli ısrar eder. İbrahim Hakkı, bu cömert adamın ısrarına dayanamaz ve kahyasıyla birlikte konağa gider. Kaldıkları birkaç gün boyunca, konak sahibi her türlü ikramda bulunur. Ancak, İbrahim Hakkı bu duruma çok üzülür. Çünkü, o güne kadar kıyafet ilmine ait yaptığı bütün araştırmalar ve kıyafet ilmindeki tecrübesi konak sahibinin cimri ve çıkarıcı bir kişi olması gerektiğini göstermektedir. İbrahim Hakkı, konak sahibini ne kadar incelese de ondaki özellikler kendi araştırmalarını boşa çıkarmaktadır. Sonunda Erzurum’a varır varmaz Kıyafetname ile ilgili bütün çalışmalarını yakmaya karar verir. Yolculuk zamanı gelir, hazırlıklar yapılır. Atlara binilip veda zamanının geldiği sırada, konak sahibi elinde bir kağıtla atın dizginlerine yapışır. Kağıtta konaklama, yeme ve içme ücretleri yazılıdır. Kahya, duruma itiraz edip, kendilerini zorla konakta misafir ettiğini, misafirden para almanın ayıp olduğunu

KUZUBAŞ, Muhammet (2003). “Ortaöğretimde Divan Edebiyatı Metinlerini Neden ve Nasıl Öğretmeliyiz?”, *Ortaöğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun.

söyler. Bu sırada büyük bir sevince kapılan İbrahi Hakkı: “Ver kahya, ver. Kaç altın istiyorsa ver. Şükür Kıyafetname kurtuldu” der.³

Şair Haşmet’in bulunduğu bir mecliste insanlar hep bir ağızdan konuşmaya başlayınca kimsenin ne dediği anlaşılmaz, mecliste bir gürültüdür kopar. Tam bu sırada dışarıdan bir merkep anırmaya başlar. Bunun üzerine Haşmet, oradakilerin hepsine hitaben şöyle der: “Efendiler! Teker teker konuşunuz. Zira dışarıda zırlayanla içeride dırlayanı ayıramıyoruz.”⁴

Yine Şair Haşmet bir Kurban Bayramı’nda kurban almak için Beyazıt Meydanı’nda dolaşırken Kadın şairlerimizden Fıtnat Hanım’ı görür. Yaklaşarak: “Maşallah hanımefendi! Ne geziyorsunuz? Bir hizmetiniz varsa ben göreyim.” der. Fıtnat hanım, bir kurban aradığını söyler. Haşmet, “Efendim, kabul buyurursanız, bu sene kulunuzu kurban ediniz!” deyince Fıtnat Hanım: “Teşekkür ederim. Ama ben bu sene boynuzsuz koç arıyorum. Oysa sizin boynuzlarınız var.” diye yanıt verir.

Öğrencilere Divan Edebiyatı’nın yaşamla ilgisi olmayan soyut bir edebiyatmış gibi tanıtmak yerine şairlerimizin başlarından geçen bu tür küçük olaylardan yeri geldiğinde söz etmek, Divan Edebiyatı’nın *failatiünden* ibaret olmadığının anlaşılmasında, daha ilgi çekici bir hale gelmesinde ve sevilmesinde büyük önem taşıyacaktır.

Divan Edebiyatı’nın öğrenciler tarafından bilinmesi gereken özelliklerinden birisi de halk kültürünün en önemli öğelerinden olan atasözleri ve deyimlerin özellikle 17. yüzyıldan sonra yoğun bir biçimde kullanılıyor oluşudur. Pek çok şair, anlatmak istediği düşüncüyü okuyucunun zihnine yerleştirmede daha etkili olabilmek için atasözlerini ve deyimleri şiir kalıbı içerisinde söyler:

Güldürmez âdemi dehr akıtmayınca göz yaş

Oğlana süit verilmez ağlamayınca kardaş (Hayali Bey)

³ İskender PALA, *Şairlerin Dilinden*, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1997, s. 87-88.

⁴ Faik Reşad, *Latifeler ve Nükteler*, Timaş Yayınları, İstanbul 1997, (haz: Dursun Gürlek), s. 20.

KUZUBAŞ, Muhammet (2003). “Ortaöğretimde Divan Edebiyatı Metinlerini Neden ve Nasıl Öğretmeliyiz?”, *Ortaöğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun.

Şair, dünyada gülmek, mutlu olmak için, sıkıntı çekmek, gözyaşı dökmek gerektiğini ağlamayan çocuğa süt vermezler atasözüyle anlatmaktadır.

Bir başka Divan şairi, Beş parmak bir olmaz” atasözüne rağmen kendi şirinin beş beyitinin de anlam bakımından aynı güzellikte olduğunu şöyle ifade eder:

Şi’rimin beş beyti Yahya ma’nide yeksândur

Söylenür illerde gerçi düz degül engüşt-i penç (Yahya)

Adam yerine koymak, adam gibi konuşmaz deyimlerini şair bir beyitte şöyle kullanmıştır:

Biz koduk âdem yerine anı heb

Söyleyemez âdem gibi ol bî-edeb (Nev’izâde Atât)

Örneklerde de görüldüğü gibi Divan Edebiyatı halk kültürümüz açısından da önemlidir. Derslerde atasözleri ve deyimlerin kullanıldığı beyitlerden örnekler vererek öğrencilerimize Divan Edebiyatı’nın kendi halkımızın edebiyatı olduğunu göstermeli ve Divan Edebiyatı’na bakışlarının daha sağlıklı ve tarafsız olmasını sağlamalıyız.

Konuşmamızın sonunda, baştan beri anlattıklarımızı toparlayarak, Divan Edebiyatı metinlerinin öğretiminde izlenebilecek yolları birkaç madde halinde şöyle sıralayabiliriz:

1- Öncelikle Divan Edebiyatı’na önyargı ile yaklaşma anlayışı bırakılmalı, onun Türk kültür yaşamının şiire yansması olduğu kabul edilmelidir.

2- Aruz ölçüsünün Divan Edebiyatı’nın olmazsa olmazı gibi gösterilmesinden vazgeçilmelidir.

3- Aruzu sınavlarda bir korku aracı haline getirilmemeli, sanatlı söyleyişlerin yoğun olduğu metinler yerine, öğrencinin anlayıp yorumlayabileceği, toplumsal yaşamla ilgili metinler seçilmelidir

4- Dil olarak daha sade metinler seçilmelidir.

KUZUBAŞ, Muhammet (2003). “Ortaöğretimde Divan Edebiyatı Metinlerini Neden ve Nasıl Öğretmeliyiz?”, *Ortaöğretimde Çağdaş Yaklaşımlar Sempozyumu*, Samsun.

5- Divan Edebiyatı'nın genel konularının yanında öğrencilerin kültür dünyalarına katkıda bulunabilecek, bir takım veciz ifadelerin bulunduğu metinlere yer verilmelidir.

6- Derslerde, ezber yöntemi yerine, mümkün olduğu kadar düşünme, anlama, anlamlandırma ve yorum yeteneklerini geliştirici yöntemler üzerinde durulmalıdır.

7- Öğrenci merkezli öğretim anlayışının yanı sıra soru-cevap yöntemi ile metinler işlenmeli böylece öğrencilerin de metinlerle ilgilenmesi sağlanmalıdır. Metinlerde günümüz yaşamıyla bağlantılar ve ortak yönler varsa bunlar üzerinde yorumlar ve tespitler yaptırılmalıdır.

8- Divan Edebiyatı derslerini daha eğlenceli hale getirmek için zaman zaman şairlerin başlarından geçen ilgi çekici olaylardan söz edilmelidir.

9- Toplumsal olaylardan söz eden ve bugün de geçerliliğini koruyan bir takım evrensel değerleri anlatan metinler öğrencilerin dikkatlerine sunulmalıdır.

10- Halk kültürümüz açısından büyük önem taşıyan atasözleri ve deyimlerin geçtiği beyitlerden örnekler verilmeli ve böylece Divan Edebiyatı'nın halkın edebiyatı olduğu ortaya konmalıdır.